

Bilance desetiletého výročí eura

Oldřich Dědek

Vážené dámy a vážení pánové,

za necelé dva měsíce tomu bude již deset let, co v jedenácti členských zemích EU začala fungovat jednotná evropská měna euro. Toto významné výročí se vztahuje k zavedení eura v bezhotovostní podobě; teprve za další tři roky nabylo euro fyzickou podobu bankovek a mincí. V každém případě je deset let významným mezníkem, kdy je nanejvýš vhodné položit si celou řadu důležitých otázek ohledně hlavních přínosů i nenaplněných očekávání, která vyvolává tento jeden z nejviditelnějších symbolů probíhající evropské integrace. Tyto otázky jsou důležité nejen pro více než 300 milionů obyvatel Evropy, pro které se euro stalo národní měnou. Jsou důležité i pro ty členské země EU, které doposud euro nepřijaly a na jeho přijetí se teprve připravují.

Je důležité, že si i touto konferencí uvedené výročí připomínáme. Česká republika není jen pasivním pozorovatelem projektu společné evropské měny, nýbrž i jeho relevantním účastníkem. Koneckonců Česká republika se zavázala, že po splnění vyžadovaných podmínek nahradí svoji národní měnu eurem. V naší zemi právě probíhá intenzivnější debata, kdy se tak má stát.

Nelze si zároveň zastírat, že nahrazení české koruny eurem není pouhým technicko ekonomickým opatřením a že mnozí čeští občasně budou tento krok očekávat s obavami. Motivy mohou být různé:

a) Za prvé to jsou obyčejné obavy ze zvýšené inflace z důvodu zavedení eura. Takové obavy sice žádné objektivní statistiky nepotvrzují a vycházejí tudíž mnohem víc ze subjektivních pocitů. Přesto však nelze tyto lidsky pochopitelné obavy obyvatelstva ignorovat, zvláště proto, že dodnes v zemích eurozóny podobné subjektivní pocity přetrvávají u přibližně poloviny populace.

b) Za druhé nelze přehlížet pocit hrdosti na českou korunu. Její novodobá historie je již od 20. let minulého století spojena s obezřetnou měnovou i fiskální politikou, což vedlo k silné pozici a stabilitě této měny, bez epizod pádivé inflace. Toto hodnocení – ve střeoevropském a východoevropském kontextu spíše výjimečné – zavazuje.

c) A v neposlední řadě jsou to i důvody ideologické, které za nejrůznějšími věcnými argumenty skrývají nechuť k prohlubování evropské politické a ekonomické integrace.

Právě proto, že zavedení eura zasahuje společnost v tolika rovinách, je důležité důkladně zhodnotit jeho dosavadní historii. Osobně jsem přesvědčen, že uplynulých deset let přineslo celou řadu důkazů o životaschopnosti projektu společné měny.

a) Impozantní byl již samotný způsob vzniku. Eurozóna totiž okamžitě po svém vzniku začala ekonomicky, početně i územně dominovat na mapě Evropské unie. Eurozóna tedy před deseti lety vznikla, byť mnozí tvrdili, že nevznikne. Ona navíc vznikla zcela v souladu s předpokládaným časovým harmonogramem, byť mnozí tvrdili, že ke vzniku eurozóny dojde s velkým časovým zpožděním. A konečně k projektu eura se od samotného počátku připojil velký počet zakládajících zemí, byť mnozí tvrdili, že skupina zakladatelských zemí bude omezená.

b) Eurozóna zaznamenává svoji pokračující teritoriální expanzi a díky tomu dále nabývá na územním, početním i ekonomickém významu. Připomeňme si, že v roce 2007 zavedlo euro Slovinsko, v roce 2008 Kypr a Malta a v roce 2009 zavede euro Slovensko. A mnozí další účastníci východního rozšíření EU již vyhlásili své ambice zavést euro v co nejbližší možné době.

c) Přijetím Slovenska do eurozóny padl jeden z dalších rozšířených mýtů - argument o negativním vlivu plnění maastrichtských kritérií pro reálnou konvergenci dohánějících ekonomik. Jinými slovy řečeno, Slovensko vytvořilo důležitý precedens v tom smyslu, že maastrichtská kritéria orientovaná na dosažení a udržování cenové stability a fiskální disciplíny, jejichž plnění je nutnou podmínkou pro přijetí do eurozóny, jsou slučitelná s rychlým hospodářským růstem.

d) Uplynulých deset let také do značné míry rozptýlilo obavy, že eurozóna se bude po svém vzniku potýkat s natolik rostoucí divergencí, která povede k neudržitelnosti jednotné měnové politiky. Tyto obavy se ukázaly být příliš zveličené. Eurozóna se naopak po celé své trvání mohla vykázat – s výjimkou nedávné epizody celosvětového růstu cen energií a potravin – nízkými a klesajícími mírami inflace. Neméně důležité přitom je, že inflační rozdíly mezi zeměmi eurozóny se v čase nezvyšovaly. Naopak klesaly a jsou srovnatelné např. se situací v USA, tj. s rozdíly v míře inflace mezi jednotlivými státy této unie.

e) Historie eurozóny je v neposlední míře i historií ekonomického růstu a tvorby pracovních míst. Dlouhodobě dosahované tempo růstu na hlavu za eurozónu je srovnatelné s americkou ekonomikou. A pokud přesto hospodářský růst poněkud zaostal za původními optimistickými očekáváními, pak důvody je nutné hledat zcela jinde než v existenci společné měny. Impozantní je i údaj

Evropské komise, že v eurozóně bylo po dobu jejího fungování vytvořeno 15 milionů nových pracovních míst.

Bezpochyby nejnáročnější test projektu jednotné evropské měny se odehrává v současnosti, kdy světovou ekonomikou otřásá hluboká finanční krize. Jaké předběžné závěry lze zatím vyvodit? Hlavní a možná pro někoho paradoxní zjištění je, že euro jako takové se v žádném případě nestává obětí současné krize.

Ano, i v eurozóně jsme svědky propadů akciových trhů a záchranných akcí národních vlád na podporu finančních institucí. Ale díky absenci národních měn nejsou tyto problémy v zemích eurozóny umocňovány masivními spekuláčními pohyby kapitálu, které by vedly ke krizi kurzů národních měn. Zkrátka kde není národní měna, tam proti ní nelze ani spekulovat. Naopak, jsme svědky vážných krizových situací v některých evropských ekonomikách s národními měnami. Nejenže národní měny těchto ekonomik nezapůsobily jako ochranný štít, nýbrž svým prudkým oslabením problémy vzniklé finanční krizí ještě dále znásobily.

I Česká republika si proto musí klást otázku, zda vlastní měna bude vždy působit jako nárazník či zda naopak nehrozí, že jednou bude i možným zesilovačem problémů. Zvláště pokud si uvědomíme, jak významným externím vlivům je vystaven měnový kurz malé otevřené ekonomiky a jak relativně malá je reálná možnost národních autorit tento kurs udržovat bez velkých výkyvů.

Je jistě potěšitelné, že česká koruna je investory vnímána jako důvěryhodná měna. To samozřejmě není náhodný výsledek, ale důsledek provádění obezřetných makroekonomických politik. Na druhé straně nelze nebrat v úvahu problém prudkých výkyvů měnového kurzu české koruny. Pro ekonomiku, jejíž prosperita kriticky závisí na vývozech, je rychlé zhodnocování kurzu vážným problémem, který primárně postihuje exportéry ztrátou konkurenceschopnosti, kterou nemohou vždy zcela kompenzovat cestou okamžitého proporcionálního růstu produktivity a úspory nákladů. Z tohoto pohledu jsou pochopitelné výzvy zejména našich exportérů k co nejbližšímu termínu zavedení eura v ČR.

Vyvážený pohled na projekt jednotné evropské měny však vyžaduje v případě České republiky brát v úvahu i možná podstupovaná rizika:

a) Řada ekonomů zmiňuje riziko střednědobé až dlouhodobé akcelerace inflace po vstupu do eurozóny, protože veškerá nominální konvergence by se po uzavření kurzového kanálu odehrávala již výlučně prostřednictvím cenového kanálu. Měnová politika evropské centrální banky však nemusí vyšší inflaci v nových zemích eurozóny reflektovat ve svých rozhodnutích o úrokových

sazbách, čímž vzniká prostor pro možné přehřívání dohánějících ekonomik.

b) Nedokončené „domácí úkoly“. Jedná se zejména o střednědobou, nikoli jen krátkodobou stabilizaci veřejných financí. Zde vystupuje do popředí zejména problém stárnutí populace a nutnost dokončení zásadní reformy penzijního systému. Vedle toho vláda společně s centrální bankou vyhodnocuje stupeň ekonomické sladění s eurozónou a kvalitu fungování jednotlivých dílčích trhů, zejména trhu práce. I v těchto aspektech bývají spatřovány určité zábrany, které by mohly České republice komplikovat využívání všech potenciálních výhod, jež jsou spojeny s členstvím v eurozóně.

c) Ve jménu řešení současné finanční krize poskytly národní vlády zemí eurozóny bezprecedentně vysoké garance či dokonce různé formy přímé finanční intervence. Důsledkem jsou i úvahy o možném rozvolnění fiskálních ustanovení Paktu stability a růstu. Pokud by k takovému vývoji skutečně došlo, projekt eura by se stal v očích zemí jako Česká republika potenciálně méně důvěryhodným.

Projekt společné evropské měny není problémem jednoduchého rozhodování. Nicméně lze dospět k závěru, že celková bilance přínosů a nákladů vyznívá ve prospěch projektu jednotné evropské měny a uplynulých deset let jasně ukazuje na životaschopnost tohoto projektu.